

3 Nisan April 2013,
İSTANBUL

DÜNYA TÜRK FORUMU
WORLD TURKIC FORUM

AKİL KİŞİLER KURULU BİRİNCİ TOPLANTISI
WISE PERSONS BOARD 1st MEETING

SONUÇ RAPORU TASLAK | ÖZETİ
FINAL DECLARATION DRAFT | SUMMARY |

www.tasam.org

DÜNYA TÜRK FORUMU

AKIL KİŞİLER KURULU 1. TOPLANTISI

3 Nisan 2013, İstanbul

GEÇİCİ SONUÇ RAPORU (Özet)

Dünya Türk Forumu'nun ilkinde oluşturulması önerilen DTF Akil Kişiler Kurulu'nun birinci toplantısı 3 Nisan 2013 tarihinde İstanbul'da 2. Dünya Türk Forumu marjında aşağıda isimleri belirtilen Kurul tarafından ve yine aşağıda verilen gündemle gerçekleştirilmiştir:

AKIL KİŞİLER KURULU LİSTESİ

- Büyükelçi (E) Halil Akıncı**, Türk Konseyi Genel Sekreteri
Prof. Dr. Ahat Andican, İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi, T.C. Devlet Eski Bakanı
Hakkı Atun, Yakın Doğu Üniversitesi Öğretim Üyesi, KKTC Eski Başbakanı
Dr. Veyis Güngör, Avrupalı Türk Demokratlar Birliği Başkanı, Hollanda
Prof. Dr. Hakkı Keskin, Almanya Türk Toplumunu Onursal Başkanı, Almanya
Prof. Dr. Kadırali Konkobayev, Kırgız - Türk Manas Üniversitesi Öğretim Üyesi, Kırgızistan
Prof. Dr. Onur Bilge Kula, Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi, Türkiye
Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali, Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi, Türkiye
Anar Rızayev, Yazarlar Birliği Üyesi, Azerbaycan
Olcas Süleymenov, UNESCO Kazakistan Daimi Temsilcisi, Yazar, Kazakistan
Prof. Dr. Vamık Volkan, Virginia Üniversitesi Zihin ve İnsan İlişkileri Merkezi, ABD
Prof. Dr. Nadir Devlet, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Türkiye

DTF AKIL KİŞİLER KURULU GÜNDEMİ

1. Giriş
2. Akil Kişiler Kurulunun Görevleri ve İşlevleri (2013 Eylem Planı)
3. 2. Dünya Türk Forumu'nun ana teması "TÜRK DİASPORASI VE TÜRK DÜNYASI VİZYON 2023" konusunda Akil Kişiler Kurulu'nun Görüşleri ve Muhtemel Katkıları
4. Türk Dünyasında Düşünce Kuruluşları, Sivil Toplum ve İş Birliği
5. Küresel ve Bölgesel Sorunların Türk Dünyasına Yansımaları
6. Diğer Konular

TOPLANTI NOTLARI ÖZETİ

1. Diaspora ile İlgili Tartışmalar

Türk Diasporası ile ilgili olarak kapsamlı ve ayırt edici bir tanım geliştirilmesi gereği derinden hissedilmektedir. Örneğin Almanya'da Azeri, Kırgız, Özbek ve benzeri Türki Cumhuriyetlerin insanların da bu tanıma katılması gerekmektedir. Yirmi yılda bir milyon Kırgız Kırgızistan'ın dışına çıkmıştır. Rusya, Çin ve Kazakistan'daki Kırgızlar ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. Oysa Diasporadaki Kırgızların Kırgızistan'a katkısı yıllık milli gelire eşdeğerdir.

Orta Asya ülkelerinde toplumun belli bir kısmı Moskova merkezli olmak üzere dünyanın birçok ülkesine göç vermektedir. Türk Diasporasını genel bir kapsam içerisinde değerlendirmek oldukça güçtür. Dolayısıyla Diaspora üzerinden belirli konulara odaklanıp müdahale etmek güçleşmektedir. Özellikle ABD ve Rusya'da yaşayan Türk Diasporası mensupları oldukça varlıklı kesimlerden oluşmaktadır. Söz konusu kesimde özgüven ve organizasyon bilinci oluşturulması, dünyanın her yerinde bulunan Türki boylar arasındaki iş birliğinin artırılması gerekmektedir.

Türk Diaspora'sı eğitim, kültür ekonomi gibi alanlardaki sorunların çözümünü memleketleri olan ülkelerin devlet yönetiminden beklemektedirler. Oysa örneğin Ermeni ve Yunan diasporaları ülkelerinden hiçbir yardım almaksızın bu tür ihtiyaçlarını kendileri karşılamaktadırlar. Diasporadaki STK'lar da her şeyin, köken ülke devleti tarafından karşılanması beklentisi içerisindeyler.

Diasporalar arasında KKTC göçmenleri ilginç bir yer tutmaktadır. Diaspora'daki Kıbrıslı Türklere belli bir zamana kadar gereken önem verilmemiştir. Oysa KKTC pasaportu çoğu yerde tanınmaktadır. Bu bağlamda KKTC'nin örgütlenme bağlamında ciddi bir eksiği bulunmamaktadır.

Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumların Diaspora'da yürüteceği faaliyetler önemlidir. Ne var ki, Almanya gibi bazı ülkeler bu tür kurumların Diaspora hizmetine sunulmasını güçleştirmektedir. Türkiye devleti 1970'li yıllardan itibaren yurt dışındaki Türklerin kendileri için uğraşp elde ettiği hakları ve konumu gereği gibi savunma ve ileri aşamalara taşıma konusunda yetersiz kalmıştır.

Türkiye'nin Avrupa'daki Türk Diasporası ile ilgili olarak kendine yeni bir misyon edinmiş olması, örneğin, Ahilik teşkilatının ve Hazreti Mevlâna'nın yedi öğüdünün Konya Kriterleri olarak Hıristiyan ve Budist temsilcilerle tartışılması, Mesnevi'nin Hollanda diline çevrilmesi, Balkanlardaki Türk partilerinin gençlik kollarına Hollanda'da, buradaki siyasi sistemi görerek eğitilmeleri memnuniyet

vericidir. Bize ait olmayan ama kendini bize ait hissedenden toplumların istekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Urumçi, Afganistan, Ürgüp'te Kültürel bazlı projelerde takdiri hak etmektedir.

Avrupa ülkelerindeki Türk kökenli insanların sosyo-kültürel durumları memnuniyet verici düzeydedir ve kendi iç bütünlüklerini, entelektüel faaliyetlerini gerekli düzeye erişirmişlerdir.

Örneğin bugün Hollanda'da 23 000 öğrenci, 20 000 mezun, 21 000 de girişimci vardır. Esasen böylesi bir aydınlanma düzeyi olmadan Diaspora'nın varlık gösterebileceğini söylemek gerçekçi bir düşünce değildir. 1970 - 1980'lerde Almanya'ya giden tarım ve maden işçilerinden müteşekkil bir diasporanın öneminin gerektiği gibi algılanması zaten beklenemezdi. Ama ikinci ve üçüncü nesil Diaspora mensupları giderek bilinçlenmektedir. Örneğin Türk Diasporasında Almancaya kazandırılan edebi eserler ve Türkçeden Almancaya çevrilen önemli eserler mevcuttur. Bu faaliyetlerin daha olumlu bir sonuca erişmesi için sosyo-kültürel organizasyonlarla desteklenmeleri gerekmektedir.

Diaspora'nın bekası, bütünlüğü ve etkinliği bakımından dil son derece önemlidir. Halihazırda Almanya'nın birçok okulunda Türkçenin İngilizceden sonra yabancı dil olarak kabul edilmesi memnuniyet verici bir gelişmedir.

Çifte vatandaşlık konusunun Almanya tarafından kabul edilmemesi ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Türkiye Almanya'daki çalışanların Türk vatandaşlığından çıkarılmasını kabul etmemektedir. Bu durumda Almanya çifte vatandaşlığı kabul etmek zorunda kalacaktır. Çifte vatandaşlık olmazsa olmaz değildir ama oluşan fiili durumun hukukileşmesi için yasaların çıkarılması noktasında Türkiye üzerine düşeni titizlikle yerine getirmelidir.

Avrupa ülkelerinde altı ayda bir bütün kıta düzeyinde gerçekleştirilen geniş çaplı araştırma ve anketlerin Türk Dünyası ve Diasporası ile ilgili olarak da gerçekleştirilmesi hayati bir ihtiyaçtır. Diasporanın etkinliği sadece sayısal verilerle sağlanamayacağından, nitelikli birey yetiştirilmesine önem verilmelidir.

Diaspora STK'ları ile ilgili ciddi zafiyetler ve sıkıntılar mevcuttur. Gerek Diaspora mensuplarının buldukları ülkelerdeki çıkarlarının korunması, gerekse anavatan konumundaki ülkelerin uluslararası çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi bakımından resmi ve sivil düzeyde, STK'lar arasında uyum ve etkinliğin artırılabilmesi için gerekli girişimlerde bulunulmalıdır.

Türk kimliğinin korunması ve Türklük bilincinin geliştirilmesi konusundaki faaliyetler Türk Dünyasının ulusal ve küresel düzeyde etkin olabilmesi için hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda eğitim ve kültür faaliyetlerine önem verilmesi gerekmektedir. Yakın tarihte Orhun Abideleri'ne Sovyet askerlerinin yaptığı tahribat mümkün olduğunca telafi edilmeli ve tarihi eserlerin korunmasına gereken önem verilmelidir. Bu noktada kuruluş aşamasında olan Türk Akademisi'ne

hak ettiği önem verilmeli, tarihi eserler ve diğer konularda çalışma yapabilmek yeterli bütçe tahsis edilmelidir. Ermeni sorunu ile ilgili olarak, Ermeni-Türk komisyonunun üyesi vatandaş ve uzmanlardan yararlanılması gerekmektedir.

Özelde Türk Diasporasının, genelde Türk Dünyasının en önemli sorunlarından biri de kadının toplumda hak ettiği yeri alamamış olmasıdır. Kadınların toplumda daha etkili bir pozisyon alması Türk toplumlarının etkisini artıracak pek çok sorunun çözümü kolaylaşacaktır.

Türk vatandaşı olmayan Türklerin vize için kapılarda bekletilmesi son derece uygunsuz bir manzara teşkil etmektedir. Bu duruma acil bir düzenleme getirilmesi gerekmektedir. T.C. Büyükelçilikleri buldukları ülkelerde sadece T.C. vatandaşları ile değil Türk dünyasına mensup tüm kişilerle yakından ilgilenmelidir.

Yurt dışında, özellikle de Paris, Londra, Washington, New York, Pekin, Moskova, Kahire, Sydney, Tokyo, Yeni Delhi gibi çekim merkezlerinde lisansüstü eğitim yapan Türkler için gerekli imkânlar yeterli oranda sağlanmalıdır.

Balkanlardaki yoğun Türk varlığı bu ülkelerle ilişkilerin nitelikli hâle getirilmesini zorunlu kılmaktadır. Güney Amerika Ermenileri ve Güney Kıbrıs ile ilişkilerin geliştirilmesi Osmanlı eski tebaasına kucak açılması, ayrıca, Avrupa'daki Müslüman Çingeneler üzerine özel olarak yoğunlaşılması gerekmektedir. Ayrıca, Latin Amerika'nın % 10'una "El Turko" denildiği halde bu insanlarla yeterli düzeyde diyalog kurulamamaktadır. Suriye'nin bile bu kesimlerle ilgilendiği bir ortamda Türkiye'nin G. Amerika'daki Osmanlı eski tebaasıyla ilişkilerini geliştirememesi anlamsızdır. Bu kesimlerin Türk ya da İslâm kimliklerine yaklaşımlarındaki farklılık onlarla ilişkilerin geliştirilmesini engellememelidir.

Avusturya gibi bazı ülkelerdeki STK'lar Türkçeyi birçok konuda ön şart olarak koşmamaktadırlar. Bir topluluğun dilini unutmaması kimlik erozyonuna ve anavatan ile bağlarının zayıflamasına neden olmaktadır. Diaspora vatandaşlarının anadillerini korumaları konusundaki çalışmalar yeterli düzeye getirilmelidir.

2. Ermeni Meselesi ile İlgili Tartışmalar

Sözde soykırımı dünya çapında tanıtmak için yürütülen faaliyetler son dönemde görülmemiş biçimde yoğunlaşmıştır. Sözde soykırımı kabul ettirme çabalarının 1924 yılına dek geri gitmesi, buna mukabil Türk tarafının gerekli cevap teşkil edecek yoğunlukta çaba gösterememesi, Azerbaycan ile politikaların koordine edilememesi, entelektüel faaliyetlerin yeterince desteklenmemesi; Fransa, İngiltere ve ABD gibi ülkelerin bu bağlamdaki geçmişlerinin yeterince

araştırılıp kamuoyuna duyurulmaması, Türki cumhuriyetlerin desteğinin sağlanamaması gibi nedenlerden dolayı 'soykırım' iddialarını kabul ettirme çabasında olan çevrelerin bu anlamda ciddi mesafe kat etmelerine neden olmuştur.

Sözde soykırım iddialarının ilk kez duyurulmaya çalışıldığı 1970'li yıllarda Tehcir olayları sırasında ölen Ermenilerin sayısının 300 bin civarında olduğu dile getirilirken, sonradan bu sayı önce 500 bine ve daha sonra bir buçuk milyona çıkarılmıştır.

Akademik faaliyetlerin bu bağlamdaki etkisi yadsınamasa da yeterli değildir. Film, oyun, resim sergisi, roman v.b. araçların etkin biçimde kullanılması gibi kısa vadede sonuç getirecek politikalar üzerinde daha fazla yoğunlaşılması; kültür sanat organizasyonlarına ağırlık verilmesi, Sultan Süleyman gibi sergilerin ABD'de yaygınlaşması gerekmektedir. Konu ile ilgili yaz okulları, üniversiteler arası değişim programları düzenlenmeli, ilgili ülkelerin dillerinde tarihi kitap yazımına ağırlık verilmeli, yapılması gereken çalışmalara sıfırdan başlanılmadır. Ermenistan ve Türk arşivlerinin yeterince tanıtılması gerekmektedir.

Sözde soykırım çabalarının yoğunlaştığı ülkelerde büyükelçilik çalışanlarının sayılarının yeterli düzeye çıkarılması gerekmektedir.

Son 200 yılda dünyanın çeşitli yerlerinde gerçekleşen Türk soykırımları üzerine yoğunlaşılmalı ve sözde soykırım faaliyetlerine karşı bir tez olarak kullanılmalıdır.

Halihazırda Ermeni Diasporası Batılı ülkelerde oldukça güçlü bir konumdadırlar. Fakat şu an bölgesel ve küresel güç olma yolunda ilerleyen ülkelerde, Ermeni Diasporası'nın örgütlenmesinin önüne geçilmesi için proaktif ve tarihi bir öngörüyle daha ciddi çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir.

Hocalı sorununa da gereken önem verilmelidir. Ancak Hocalı sorunu Ermeni soykırımı ile kıyaslanmamalı, karşılıklı bir psikolojiyle hareket edilmemelidir. Şimdiye kadar Ermenilere gösterilen iyi niyet tavırları zafiyet olarak değerlendirilmektedir. Bundan böyle daha etkili politikaların benimsenmesi gerekmektedir.

1915'te Çanakkale'ye gidip savaşan, ölen Ermenilerin albümleri çıkarılıp bunun tanıtılması gerekmektedir. Çanakkale ve soykırım iddialarının 100. yıl dönümleri yaklaşırken bu tür politikalarla ciddi bir avantaj elde edilebilir. Ermeni asıllı Osmanlı paşalarının listesi tutulup tanıtımının yapılması gerekmektedir.

3. Çeşitli Öneriler

Akil Kişiler Kurulunun ilk operasyonel görev olarak; sıcak bir sorun alanı veya jenerik bir konu ile ilgili misyon üstlenmesi benimsenmiştir. İlgili kurumlarla yapılacak istişare sonrası bu görev kamuoyu ile paylaşılacaktır.

Dünya Türk Forumu gibi etkinliklerin cazip hale getirilebilmesi için nitelikli bildirimlerin sunulması ve beğenilen araştırma ve çalışmaların ödül törenleri düzenlenip taltif edilmesi gerekmektedir.

Dünya Türk Forumu, ilk toplantısında doğal olarak genel kapsamlı temalarla toplanmak durumunda kalmıştır ama İkinci Forum'dan itibaren çalışmaların daha spesifik temalar çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Türk Dünyasında bilimsel ve kültürel etkileşimin artırılması ve ortak bir söylem geliştirilmesi için Türkiye Cumhuriyetlerindeki üniversiteler arasında Erasmus benzeri programların geliştirilmesi ve yaz okulu benzeri değişim programlarının uygulanması yönündeki mevcut çalışmalar hızlandırılmalı ve yeni programlar geliştirilmelidir.

Türk Dünyasının siyasi, kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda ancak iş birliği ve koordinasyon çerçevesinde çözümlenebilecek pek çok sorunu ve eksiği bulunmaktadır. Bu konuda ilerleme sağlanabilmesi için karşılıklı etütlerin yapılması gerekmektedir.